

Mottagare: Justitiedepartementet

Kulturrådets yttrande över betänkande ”En oavvislig ersättningsrätt” SOU 2022:23

(dnr KUR 2022/8858)

1. Sammanfattning

Principen om skälig ersättning till upphovspersoner och utövande konstnärer är grundläggande för att kulturen ska kunna vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund samt för att alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Kulturrådet är enig med betänkandet att möjligheterna för upphovspersoner att få skälig ersättning vid upplåtandet av ensamrätt till sina verk har påverkats negativt av den digitala utvecklingen och framväxandet av till exempel streamingtjänster.

Kulturrådet delar dock inte betänkandets huvudsakliga slutsats att det saknas tillräckliga skäl för att införa en s.k. oavvislig ersättningsrätt för upphovspersoner och utövande konstnärer i Sverige. Detta då utredningen till delar inte har genomfört uppdraget att utreda hur en oavvislig ersättningsrätt skulle fungera i praktiken utan har konstaterat att det är svårt att bedöma vilken effekt införandet av en sådan rätt skulle få.

Vidare så delar inte Kulturrådet betänkandets slutsats avseende att en medlarförteckning och information om medling hos PRV utgör ett tillräckligt stöd vid tvister på det upphovsrättsliga området. Kulturrådet anser att utredningen har fått ett för begränsat uppdrag samt att förslaget inte förbättrar upphovspersoner och konstnärers möjlighet till rättslig prövning vid avtalstvister.

Kulturrådet anser att frågorna inte är tillräckligt utredda och att en ny utredning bör tillsättas med ett bredare uppdrag som inkluderar en undersökning som kartlägger de faktiska förhållandena avseende upphovspersoner och konstnärers möjlighet att få lämplig och proportionerlig ersättning samt sammanställning och analys av nationella och internationella rapporter samt ersättningsystem. Till exempel nämns endast gällande avtal mellan staten och berörda konstnärorganisationer om konstnärers medverkan och ersättning vid utställning av konstverk (MU-avtalet) som en separat insats och dess utformning och bidrag till skälig ersättning för bild- och formkonstnärer analyseras inte närmare.

2. Kulturrådets synpunkter på förslagen i betänkandet/promemorian

Oavvislig ersättningsrätt

Upphovsrätten och de närstående rättigheterna är centrala för upphovspersoner och utövande konstnärer (nedan tillsammans angivna som ”upphovspersoner”) såsom

beskrivits i betänkandet (avsnitt 3). Möjligheten för upphovspersoner att få skälig ersättning vid upplåtandet av ensamrätt till sina verk har påverkats negativt av den digitala utvecklingen och framväxandet av till exempel streamingtjänster (avsnitt 5–7). Detta visar även till exempel Konstnärsnämndens rapport för uppdraget att kartlägga digitaliseringens konsekvenser för konstnärers villkor från 2020. Av rapporten framgår tydligt att det behövs ett regelverk som stärker upphovspersoners ställning och förutsättningar att ta tillvara sina rättigheter.

Av direktivet framgår att utredaren ska: *"analysera och redogöra för upphovsmäns och utövande konstnärers möjligheter att få lämplig och proportionerlig ersättning för tillgängliggöranden på begäran av deras verk och framföranden"* samt *"ta ställning till om det finns behov av och är lämpligt att införa en s.k. oavvislig ersättningsrätt för upphovsmän och utövande konstnärer, eller om det finns behov av andra åtgärder när det gäller upphovsmän och utövande konstnärers möjligheter till ersättning för utnyttjanden som innebär tillgängliggöranden på begäran av deras verk och framföranden."*

Betänkandets slutsats att det finns stora oklarheter avseende hur en oavvislig ersättningsrätt skulle fungera samt att det är svårt att bedöma vilken effekt det skulle ha för upphovspersoner och aktuella marknader är därmed inte tillräcklig (avsnitt 8).

Kulturrådet konstaterar att det i andra EU-länder såsom Belgien införs rättigheter som liknar oavvislig ersättningsrätt och att det sammantaget finns ett reellt behov att rättsligen stärka upphovspersoners rätt till skälig ersättning för att ha en fungerande kreativ sektor vilket föranleder Kulturrådets rekommendation att ytterligare en utredning genomförs som på ett mer genomlysande sätt analyserar dessa perspektiv.

Frågan om alternativ tvistelösning

Kulturrådet noterar att det i betänkandet inte finns någon utredning av i vilken utsträckning medling i praktiken används för att lösa upphovsrättsliga tvister i Sverige idag samt att förslaget inte innehåller några krav på utbildningsnivå eller auktorisation av medlare, förslag på tillsynssystem eller särskilda regler avseende sekretess- och jävsfrågor i medlarverksamheten. Konstnärsnämndens kartläggning som tidigare hänvisats till i detta yttrande visar att upphovspersoner har ett stort behov av att få stöd och kapacitet att göra sin rätt gällande i avtalstvister. Kulturrådet motsätter sig inte utredningens förslag avseende att Pant- och registreringsverket genom en ny förordningsbestämmelse ska tillhandahålla en förteckning över medlare i tvister på det upphovsrättsliga området men anser att förslagets utformning inte leder till ett rättssäkert och användbart förfarande om inte frågorna ovan adresseras. Kulturrådet anser därmed att frågan bör utredas ytterligare.

Andra åtgärder

Kulturrådet anser att betänkandet inte i tillräcklig utsträckning har tagit ställning till om det finns behov av andra åtgärder avseende när upphovspersoner inte får ta del av tillkommande intäkter som deras verk genererar i senare led och som inte kunnat förutses vid ingående av avtal. I och med att betänkandet inte föreslår någon ersättningsrätt så kvarstår upphovspersonernas behov av ytterligare kompensation. Det

inte är förenligt med principen om skälig ersättning till upphovspersoner och utövande konstnärer och Kulturrådet anser därmed att frågan bör utredas ytterligare.

3. Beslut

Statens kulturråd (Kulturrådet) är en central förvaltningsmyndighet inom kulturområdet. Myndighetens arbete tar sin utgångspunkt i de nationella kulturpolitiska målen och verkar för kulturens utveckling och tillgänglighet genom att fördela och följa upp statliga bidrag samt andra främjande åtgärder. Grunden för vårt uppdrag är att alla ska kunna ta del av konst och kultur av hög kvalitet.

Beslut i ärendet har fattats av generaldirektör Kajsa Ravin. Ärendet har föredragits av chefsjurist Greta von rosen Stövind.

Beslutsfattare
Kajsa Ravin

Föredragande
Greta von Rosen Stövind